

КАРЧМА

Ён увайшоў у карчму адразу з гулкае вуліцы, з дробнай, прыемна колкай імжаўкі. У карчме „Пад ружовым пеўнікам”, як заўсёды, можна было павесіць сякеру — даўкі дым таных папяросаў і сінія далікатныя смужкі цыгарэтак, разам з пахам добрае кавы, злёгка прыгарэлага тлушчу, заскваранай бульбы з цыбулькай, квашаных гуркоў і пірожнага з яблыкамі сёння непрыемна казытнулі нос Бабульца. Хлопец скінуў свой вільготны плашч на сьпінку крэсла, што стаяла адразу каля выхаду з кухні. Невядома, чаму дагэтуль ніхто гэтак крэсла не пераставіў — кэльнаркі, якія бегалі па карчме са сподамі, усё зачэпляліся за яго, з шоргатам адпыхвалі нагою пад сьцяну то ўлева, то ўправа, але ніводная не пасьмела тое крэсла вынесці хаця-б у склад, калі ўжо не на сьметнік. Быццам гэтая драўляная, з выгінастай парэпанай сьпінкай мэбля засталася вечным пастаяльцам і часткай гаспадаровае волі старога Фядзюкевіча, што яшчэ нядаўна тут уладарыў у хвартусе з вышытым ружовым пеўнем. Памерлася Фядзюкевічу пару месяцаў таму, сябру й брату Бабульцаваму. Гэта ён, Фядзюкевіч, пасадзіў Адама Бабульца за сталом, пад шэраю ад старасьці пальмаю, наліў кілішак чыстае гарэльні, ня пытаючыся, адкуль узяўся тут, у Зялёнай, ён — худы, высачэзны як вежавы кран, выстрыжаны аж да сінечы бугрыстага

чэрапа, з глыбокімі запалымі злоснымі вачыма. У цеснаватым паліто ў шэрачорную елачку. Бязь нікага багажу, толькі зь нейкім шэрым скруткам пад пахаю. Бабулец паклаў тады свой пакунак на суседняе крэсла, паказаў на хвілю ў нейкай бездапаможнай усьмешцы белыя моцныя зубы. Гаспадар карчмы наліў яму гарэлкі бязь сьпеху, сеў насупраць, паклаў свае худыя валасатыя кісьці на хвартух зь пеўнікамі. Фядзюкевіч быў пан гэтае местачковае гасподы, дзе пад'есьці можна было смачна, тлуста, і папіць няблага, хаця стары не дазваляў занадта буяніль разяхвачанай кампаніі. Паненкі ў карчме працавалі пажондныя, кухар галоўны Ян Лапінскі, непітушчы, выдатны майстар, а бульба, гародніна, мяса — усё з акалічных гаспадарак; Фядзюкевіч сам езьдзіў па вёсках „гарпанам”, — купляў, не таргаваўся, на корані ўсё „прымасорт”. У карчме хапіла, каб у выпадку падазронага шуму, выйшаў з кухні, падняў сваю жылістую, валасатую, з пакручанымі раматусам пальцамі лапу, і найбольш разьёшаныя бяседнікі ўмомант супакойваліся, махалі да гаспадара з-за сталаў, маўляў, — добра, старэча, хадзі, вып'ем на згоду. Фядзюкевіч сам ня піў, ягоную пячонку рак разьядаў, казалі, а й еў толькі нейкія мляўкія кашкі ды зацір ачкі, смак, аднак, меў выдатны. У кухарскіх школах нявучаны, але веды добра гатаваць набыў недзе на поўдні Польшчы, дзесь ажно пад Славакіяй. Што там рабіў? Хтось казаў, у карным батальёне быў,

за нейкія вайсковыя нячыстыя справы, іншыя гаварылі — што ў войску там служыў. З-пад кашулі й хвартуха прабіваліся сінізною татуажы, і ніхто іх у цэласці не пабачыў; Фядзюкевіч ня любіў распавядаць пра сваё мінулае. Людзі рознае гаварылі, то праўда. Вядома адно было — з Мацеём Фядзюкевічам лепш не пачынаць звады.

Сядзеў тады Бабулец, маўчаў. Гаспадар разглядаў крышынку хлеба на жаўтлявым абрусе, час ад часу кідаў вокам на госьця.

— Агата, прынясі новую настольніцу! Госьця-ж маем! — Фядзюкевіч ляпнуў у сьцягняк кэльнарку, што прабягала міма з пустым посудам.

Дзяўчына справілася хутка. Бабулец прытрымаў кілішак у руцэ, пакуль Агата мяняла абрус, потым ізноў паставіў яго на стол.

— Гарэлачка выпаруе, — усьміхнуўся запалым ротам карчмар.

— Ня п'ю, прабачце, нельга мне. Вельмі дзякую за гасьціннасьць, — прамармытаў Бабулец так ціха, што Фядзюкевіч, каб яго ляпей пачуць, нахіліўся над сталом. — Ды й каса ў мяне пустая. Разбойнікі, разумеце, перасту пілі мне шлях на конях...

— Ну, добра. То, можа, есьці хочаш? Ага, мяне завуць Мацей, я тут гаспадар. Хочаш есьці?

— ...

— Агата, прынясі паесьці майму сябру. Ты, хлопец, ня крыўдуй, ня думай, што я так табе з ласкі,

падачку, ялмужну даю, як якому жабраку. Ну, чаго ты моршчысься?.. Разам пад'ямо. Нам яшчэ, можа быць, не адзін пуд солі давядзецца зьесьці!

— Вы што так мяне.. веш.. Мацей.. Я... Разумееш.. — Бабулец сьціснуў вусны.

Хлопец моўчкі глядзеў на свае далоні, на пальцы з пазарастанымі пазногцямі, што бязуладна ляжалі на каленях. Агата паставіла на стол глыбокую талерку з гурковым супам. Бабулец узяўся за лыжку.

— Я — Адам.

— Ты што — адразу „аддаваць”? А пераначаваць маеш дзе? Зайдзі да мяне гадзіны празь дзьве, як упраўлюся, падумаем...

Фядзюкевіч пасяліў тады Адама ў свае далёкае, адзінае сваячкі, хітранькае з вачэй, жвавае старушэнцыі з адным зубам у мэталёвай каронцы, бабкі Марыьскі. Бабуля, асаблівае весялосьці чалавек, ад раньня залівалася дробным сьмехам, ці то карміла свайго хударлявага падсвінка, ці то палола агарод, ці тапталася ля прыпечка. Адам амаль ня лопаў са сьмеху, слухаючы Марыьсчыных страшных і вясёлых аповядаў, поўных чорнага гумару. Асабліва пра бандытаў і розныя сьбірскія жахі, якіх набачылася, дзіцём быўшы ў бежанстве. Ніякая бяда, ніякія жыцьцёвыя прыкрасьці не зламалі старую Марыьску, у якое лёс забраў усё. Засталася дажываць свой век у Зялёнай, у хатцы на канцы вуліцы Ліповай, аброслай крывымі чарэшнямі й агромнымі грушамі-дзічкамі,

што засыпалі салодкімі ападкамі-гнілкамі ўвесь падворак і сьцяжынку, вытаптаную між лапухамі, глухою крапівой і рапейнікам. Памагаў Бабулец Марысьцы ў агародзе, насіў вёдры вады на градкі, сек дровы... Вядома, калі часу яму хапала. Знайшоў Мацей Адаму працу ў „кулку ральнічым”. Хлопец быў добры шофер, але не маглі даць яму, былому турэмшчыку, вадзіць машыну. Работы хапала пры развальваючымся „спшэньце”; Адам вяртаўся дадому бліскучы ад шмараў і поту й доўга шараваўся ў балеі (бабуля ўжо чакала з нагрэтай у бульбяным запарніку вадою).

Завёў раз Мацей Адама ў пажарніцкае дэпо паказаць новую машыну. Купілі яе якраз за гмінныя грошы, бо старая зусім ужо заржавела. Пажары ў ваколіцы трапляліся нячаста, але добраахвотнай камандзе, сябрам якой быў і Фядзюкевіч, даводзілася ў выпадку бяды дапамагаць пажарнікам з суседніх мясцовасьцяў; пакуль удавалася завесці іхняга „чырволага цмока”, бывала, ужо перлі на ратунак з трывожным енкам машыны зь Беластока ці Саколкі. Хлопцы мелі ў „рамзе” ўсё пажарніцкае абсталяваньне, як належыцца, пачышчанае, правэранае; на другім паверсе будынка, у вялікай зале, праводзіліся кожную суботу й нядзелю дыскатэкі, час ад часу траплялася вясельле нават на дзьвесце-трыста асобаў... Ну, вось, купілі новую машыну...

— Адаць, давай, запішыся да нас, пажарнікаў, — з усьмешкаю запрапанаваў Мацей, калі стаялі перад чырвоным, гарачым ад сьпёкі самаходам. — Глядзі, яка-а-а-ая штука! Ну, не адзін пажар пагасім разам, га?

Пажарнікі амаль кожны месяц ладзілі практыкаваньні. Бабулец прыходзіў зь Фядзюкевічам, стаяў побач, прыглядаўся, потым далучыўся да заняткаў.

Першы выезд быў у жніўні. Загарэліся сьцірты новасабранага збожжа „спулдзельні” ў Зубатках, пад самымі хлявамі сьвінафэрмы. Высокае полымя й жоўты дым былі відны аж у Зялёнай. Ляцелі штосілы, а разам зь імі з усіх бакоў па палявых дарогах і па брукаванцы зь Беластока несьліся пажарныя машыны. Праўда, збожжа згарэла ўсё дарэшты, але агонь не дайшоў да гаспадарчых будынкаў.

Калі выйшлі з машыны перад сваёй рамізаі, засмаленыя й мокрыя, Адам паклаў руку на плячо Мацея:

— Фядзюкевіч, веш, а мяне пасадзілі за пажар. Падпаліў стадолу. За грошы. Згарэла тады шмат душ.

— Душ?

— Жывёліных. Гэта так, каб ты ведаў, я табе кажу, веш.

Пайшоў памалу, шоргаючы па пяску цяжкімі ботамі, дадому, да сваёй бабулі.

Марыська сядзела на зэдліку, апертая сьпінай аб выпалавелыя шпалеры, у хустцы, ссунутай на тыл галавы, з усьмешкай на запалым роце. У кулаку на падоле сьціскала сьцягнутую ільняную сурвэту ў чырвоныя крыжыкі. Ня дыхала.

Тыдняў празь пяць памёр і Фядзюкевіч. Высах зусім, быццам у труну наклалі стружынак, такая лёгкая была.

Адам Бабулец потым доўга не паказваўся ў мястэчку, сядзеў у Марысьчынай хаце, хіба што выходзіў у агародчык, нарваць чаго пад'есьці.

Ужо бралася ў сілу позьняя восень. Выйшаў Бабулец увечары з хаты. Увайшоў у карчму адразу з гулкае вуліцы.